

Uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 10 maja 2011 r., III CZP 126/10

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący)

Sędzia SN Teresa Bielska-Sobkowicz

Sędzia SN Iwona Koper (sprawozdawca)

Sędzia SN Grzegorz Misiurek

Sędzia SN Henryk Pietrkowski

Sędzia SN Lech Walentynowicz

Sędzia SN Tadeusz Wiśniewski

Sąd Najwyższy na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 10 maja 2011 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Piotra Wiśniewskiego, po rozstrzygnięciu zagadnienia prawnego przedstawionego przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego we wniosku z dnia 26 listopada 2010 r., BSA I-4110-4/10,

"Czy sprawa o uchylenie, ustalenie nieistnienia lub o stwierdzenie nieważności uchwały organów spółdzielni stanowi sprawę o prawa niemajątkowe – i ewentualnie dochodzone łącznie z nimi prawa majątkowe – w której skarga kasacyjna przysługuje na podstawie art. 398¹ § 1 w związku z art. 398² k.p.c. bez względu na wartość przedmiotu zaskarżenia?"

podjął uchwałę:

Sprawa o uchylenie, ustalenie nieistnienia oraz o stwierdzenie nieważności uchwały organów spółdzielni jest sprawą o prawa niemajątkowe, w której skarga kasacyjna jest dopuszczalna (art. 398¹ § 1 w związku z art. 398² § 1 k.p.c.), jeżeli przedmiotem zaskarżonej uchwały są prawa lub obowiązki o charakterze niemajątkowym

i nadał jej moc zasady prawnej.

Uzasadnienie

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, działając na podstawie art. 60 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052

ze zm.), wystąpił z wnioskiem o podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały wyjaśniającej ujawniającej się w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozbieżności w wykładni prawa oraz udzielającej odpowiedzi na pytanie przytoczone na wstępie.

Wskazał, że w judykaturze Sądu Najwyższego zarysowały się odmienne stanowiska odnośnie do dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawach szeroko rozumianego zaskarżania uchwał organów spółdzielni. Według jednego, dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawie o uchylenie, stwierdzenie nieważności bądź ustalenie nieistnienia uchwały organu spółdzielni zależy od zindywidualizowanej oceny przedmiotu danej uchwały; jeżeli dotyczy on kwestii majątkowych, sprawa toczy się o prawa majątkowe, a dopuszczalność skargi kasacyjnej zależy od wartości przedmiotu zaskarżenia (m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2009 r., I CZ 74/09, nie publ., z dnia 19 maja 2010r., I CZ 8/10, nie publ., z dnia 24 października 2008 r., V CSK 201/08, nie publ.). W orzecznictwie prezentującym taki podgląd znaleźć można nawiązanie do stanowiska zajmowanego przez Sąd Najwyższy w kwestii kwalifikacji procesowej spraw o uchylenie uchwał wspólnoty mieszkaniowej, a zwłaszcza do uchwały z dnia 9 grudnia 2005 r., III CZP 111/05 (OSNC 2006, nr 11, poz. 183). Zgodnie z poglądem przeciwnym, za którym opowiedział się pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, sprawy o uchylenie, ustalenie nieistnienia lub stwierdzenie nieważności uchwał organów spółdzielni są zawsze sprawami o prawa niemajątkowe i ewentualnie łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2009 r., I CZ 111/08, nie publ.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Znaczenie przedstawionego Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego wykracza poza kontekst dopuszczalności skargi kasacyjnej, do którego odwołuje się jego sformułowanie. Zagadnienie to związane jest z przyjętym w kodeksie postępowania cywilnego – na gruncie różnych instytucji prawnych – podziałem spraw cywilnych na majątkowe i niemajątkowe. Niejednolita terminologia kodeksu postępowania cywilnego posługuje się w tym zakresie pojęciami: „sprawy (spory) o prawa majątkowe” (np. art. 17 pkt 1 i 4, art. 187 § 1 pkt 1 i art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c.) i „sprawy o prawa niemajątkowe” (art. 1157 k.p.c.), „sprawy niemajątkowe” (np. art. 7 zdanie drugie k.p.c.), „sprawy majątkowe (np. art. 19 § 2 k.p.c.), „powództwo o roszczenie majątkowe (art. 33 k.p.c.), „sprawy o roszczenia majątkowe” (art. 58 zdanie drugie k.p.c.) oraz „prawa i roszczenia”

majątkowe albo niemajątkowe (np. art. 17 pkt 1 k.p.c.). Problem kwalifikacji spraw dotyczących zaskarżenia uchwały organu osoby prawnej lub innej jednostki organizacyjnej – pod kątem ich majątkowego lub niemajątkowego charakteru – dotyczy, poza uchwałami organów spółdzielni, także innych podmiotów, w tym spółek kapitałowych i wspólnot mieszkaniowych. Uzasadnia to przyjęcie jednakowej metodologii ich kwalifikacji oraz uznanie, że podział spraw na majątkowe i niemajątkowe – niezależnie od wskazanych niekonsekwencji terminologicznych występujących w kodeksie postępowania cywilnego – powinien być dokonywany w podobny sposób w odniesieniu do wszystkich instytucji procesowych.

Kwestia kwalifikacji spraw mających za przedmiot zaskarżenie uchwały – oznaczający także zbiorczą kategorię spraw, w których przedmiotem jest żądanie uchylecia, stwierdzenia nieważności lub ustalenia nieważności uchwały organu spółdzielni – pojawiła się w judykaturze i piśmiennictwie już pod rządami ustawy z dnia 29 października 1920 r. o spółdzielniach (art. 50 według numeracji pierwotnej – jedn. tekst: Dz.U. z 1934 r. Nr 55, poz. 495 ze zm. i art. 52 według numeracji obowiązującej od 1950 r. – jedn. tekst: Dz.U. z 1950 r. Nr 25, poz. 232 ze zm.). Początkowo w orzecznictwie Sądu Najwyższego prezentowany był pogląd, który wyraża uchwała z dnia 8 lutego 1955 r., II CO 131/54 ("Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego" 1956, nr 8, s. 314), że przedmiotowe sprawy zawsze są sprawami o prawa majątkowe ze względu na decydujący o tym cel, dla którego realizacji tworzy się spółdzielnie, polegający na prowadzeniu działalności gospodarczej. W późniejszym orzecznictwie Sąd Najwyższy zmienił jednak stanowisko i uznał, że sprawy o unieważnienie uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni nie mają jednolitego charakteru, a o charakterze konkretnej sprawy – jako majątkowej lub niemajątkowej – decyduje w każdym indywidualnym przypadku przedmiot uchwały podlegającej zaskarżeniu. Sprawa ma charakter majątkowy, gdy zaskarżona uchwała dotyczy praw majątkowych spółdzielni lub jej członków, jeżeli natomiast przedmiotem uchwały nie są prawa majątkowe, to mają zastosowanie przepisy dotyczące spraw o prawa niemajątkowe. Zapatrywanie to, które znalazło również wsparcie w ówczesnej doktrynie, wyrażają orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 1955 r., II CR 2072/54 (OSN 1956, nr 1, poz. 22), z dnia 5 czerwca 1959 r., IV CO 5/59 (OSN 1960, nr 3, poz. 76) i z dnia 25 stycznia 1961 r., 2 CR 909/59 (OSPİKA 1962, nr 1, poz. 8). Było ono kontynuowane w judykaturze i w doktrynie na gruncie art. 38 ustawy z dnia 17 lutego 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach

(Dz.U. Nr 12, poz. 61 ze zm.) oraz po wejściu w życie obowiązującego kodeksu postępowania cywilnego, na tle art. 17 pkt 1 i 4 (orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 1962 r., I CR 323/61, OSNCP 1963, nr 6, poz.126, z dnia 1 marca 1963 r., 1 CR 997/61, "Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego" 1963, nr 8-9, s. 248, z dnia 30 grudnia 1963 r., I PZ 82/63, nie publ., z dnia 16 listopada 1974 r., II CZ 122/74, nie publ., z dnia 26 listopada 1975 r., I CZ 185/75, nie publ., z dnia 11 grudnia 1984 r., I CZ 139/84, nie publ.).

Zmiana kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 18 kwietnia 1985 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 20, poz. 86) nadała z dniem 1 lipca 1985 r. nowe brzmienie przepisowi art. 17 pkt 1 k.p.c., stanowiącemu odtąd, że do właściwości sądów wojewódzkich należą sprawy o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe, oprócz spraw z zakresu prawa rodzinnego oraz spraw o uchylenie uchwał organów spółdzielni. Przepis art. 17 pkt 1 k.p.c. w brzmieniu wymieniającym sprawy o uchylenie uchwał organów spółdzielni obowiązywał do dnia 31 grudnia 1990 r. (por. ustawę z dnia 13 lipca 1990 r. o powołaniu sądów apelacyjnych oraz zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Kodeks postępowania cywilnego, Kodeks postępowania karnego, o Sądzie Najwyższym, o Naczelnym Sądzie Administracyjnym i o Krajowej Radzie Sądownictwa, Dz.U. Nr 53, poz. 306.) Ustawą z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 235, poz. 1699) do art. 17 dodany został pkt 4², ustanawiający właściwość rzeczową sądów okręgowych w sprawach o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie nieistnienia uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną. Zmianę tę uzasadniono tym, że majątkowy lub niemajątkowy charakter tych spraw jest sporny w doktrynie i orzecznictwie, podobnie jak kryteria, według których należy ustalać wartość przedmiotu sporu w tych sprawach (Sejm V kadencja, druk nr 484).

Problem charakteru spraw mających za przedmiot zaskarżenie uchwał organów spółdzielni powrócił do orzecznictwa przy ocenie dopuszczalności skargi kasacyjnej, która została ona uzależniona w sprawach o prawa majątkowe od wartości przedmiotu zaskarżenia, najpierw przez art. 392¹ k.p.c. (dodany ustawą z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w

sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, Dz.U. Nr 48, poz. 554 ze zm.), a obecnie przez art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c., dodany z dniem 6 lutego 2005 r. przez ustawę z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, które ukształtowało się na tle dopuszczalności skargi kasacyjnej, dominuje zapatrywanie, że o tym, czy sprawa o uchylenie, ustalenie nieistnienia albo stwierdzenie nieważności uchwały organu spółdzielni jest sprawą o prawa majątkowe decyduje przedmiot zaskarżonej uchwały (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2007 r., IV CZ 87/07, nie publ., z dnia 24 października 2008 r., V CSK 201/08, nie publ., z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZ 39/08, nie publ., z dnia 19 sierpnia 2009 r., III CZ 32/09, nie publ., z dnia 17 września 2009 r., IV CZ 59/09, nie publ., z dnia 26 listopada 2009 r., I CZ 74/09, nie publ., z dnia 19 maja 2010 r., I CZ 8/10, nie publ., z dnia 22 lipca 2010 r., I CZ 67/10, nie publ., z dnia 7 października 2010 r., IV CZ 65/10, nie publ., z dnia 22 października 2010 r., V CSK 160/10, nie publ.). Przedmiotowe zagadnienie nie jest obecnie podejmowane w piśmiennictwie, ograniczającym się jedynie do przytoczenia utrwalonego w tym zakresie, niemal jednolitego stanowiska orzecznictwa.

Wyjątek stanowi postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2009 r., I CZ 111/08 (nie publ.), w którym przyjęto, że sprawy o uchylenie, ustalenie nieistnienia lub stwierdzenie nieważności uchwał organów spółdzielni zawsze są sprawami o prawa niemajątkowe i – ewentualnie – łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe; skarga kasacyjna w tych sprawach może być wniesiona na podstawie art. 398¹ § 1 w związku z art. 398² k.p.c. Sąd Najwyższy powołał się na dokonaną ustawą z dnia 18 kwietnia 1985 r. zmianę art. 17 pkt 1 k.p.c., który – jak przyjął – w nadanym mu wówczas brzmieniu nie tylko określał właściwość rzeczową sądów rejonowych w przedmiotowych sprawach, ale także wyrażał założenie, że przedmiotowe sprawy są sprawami o prawa niemajątkowe, chociażby łącznie z nimi dochodzone były roszczenia majątkowe. Uznał, że zachowało ono aktualność także po kolejnych zmianach art. 17 pkt 1 k.p.c. Wskazał ponadto, że za taką kwalifikacją spraw dotyczących zaskarżenia uchwał organów spółdzielni przemawia to, iż wszelkie stosunki prawne z zakresu prawa spółdzielczego pochodzą od podstawowego stosunku członkostwa w spółdzielni, którego niemajątkowy

charakter nie budzi wątpliwości (art. 18 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, jedn. tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848).

Kwestia majątkowego lub niemajątkowego charakteru spraw mających za przedmiot zaskarżenie uchwał organów osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych dotyczy w kontekście dopuszczalności skargi kasacyjnej, poza uchwałami organów spółdzielni, także uchwał podejmowanych przez spółki kapitałowe oraz uchwał wspólnot mieszkaniowych. Jeżeli chodzi o uchwały podejmowane w spółkach kapitałowych, to w jednolitym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że sprawy te mogą mieć charakter spraw o prawa niemajątkowe albo o prawa majątkowe, w zależności od przedmiotu zaskarżonej uchwały (m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2001 r., V CZ 150/01, OSNC 2002, nr 6, poz. 78, z dnia 27 lutego 2003 r., IV CZ 5/03, "Izba Cywilna" 2003, nr 12, s. 45, z dnia 24 czerwca 2004 r., III CZ 41/04, nie publ., z dnia 7 lipca 2005 r., V CZ 81/05, nie publ., z dnia 27 lipca 2006 r., III CZ 55/05, nie publ., z dnia 22 października 2010 r., V CSK 160/10, nie publ.). Pogląd ten wspiera część doktryny, w której prezentowane jest jednak także stanowisko odmienne, że każda sprawa o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo ustalenie nieistnienia uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej ma charakter majątkowy, gdyż samo uprawnienie do zaskarżenia uchwały, chociaż jest prawem o charakterze korporacyjnym (organizacyjnym), ma charakter prawa majątkowego.

Jednolita jest również linia orzecznictwa Sądu Najwyższego w odniesieniu do spraw o uchylenie uchwał wspólnoty mieszkaniowej (art. 25 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali, jedn. tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 80, poz. 903 ze zm.), w których przyjmuje się, że o majątkowym albo niemajątkowym charakterze tych spraw decyduje przedmiot zaskarżonej uchwały, tj. czy dotyczy ona praw majątkowych, czy niemajątkowych (m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2001 r., V CZ 4/01, OSNC 2001, nr 7-8, poz. 124, z dnia 11 lutego 2003 r., V CZ 208/02, nie publ., z dnia 16 listopada 2006 r., II CZ 78/06, nie publ., z dnia 15 lutego 2007 r., II CZ 124/06, "Izba Cywilna" 2008, nr 12, s. 49, z dnia 16 stycznia 2009 r., III CZ 43/08, nie publ., z dnia 9 września 2010 r., I CZ 44/10, nie publ., a także uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 100/03, OSNC 2005, nr 2, poz. 29 i z dnia 9 grudnia 2005 r., III CZP 111/05, OSNC 2006, nr 11, poz. 183). W doktrynie występuje także pogląd, że sprawy o uchylenie uchwał

wspólnoty mieszkaniowej mają zawsze charakter niemajątkowy lub, że w każdym wypadku są to sprawy majątkowe.

Przechodząc do analizy przedstawionego do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego trzeba wskazać, że podział na prawa (roszczenia) majątkowe i – *a contrario* – niemajątkowe należy do prawa materialnego. Powoduje to, że przy ocenie, czy sprawa jest sprawą o prawa (roszczenia) majątkowe albo niemajątkowe, w praktyce wprost wykorzystuje się kryteria wypracowane w nauce na tle podziału w prawie materialnym na prawa (roszczenia) majątkowe albo niemajątkowe.

Podstawą wyróżnienia na gruncie prawa materialnego kategorii praw majątkowych i niemajątkowych jest typowy interes, jaki prawa te realizują. Jak wskazuje się w doktrynie, podział praw podmiotowych na majątkowe i niemajątkowe odpowiada różnej treści – majątkowej i niemajątkowej – stosunków, których te prawa dotyczą, lub oparty jest na tym, czy prawa podmiotowe są bezpośrednio uwarunkowane ekonomicznym interesem uprawnionego podmiotu. Według tych kryteriów, do praw majątkowych zalicza się w szczególności prawa rzeczowe, wierzytelności opiewające na świadczenia majątkowe, prawa majątkowo-mażeńskie oraz istotną część praw kwalifikowanych jako tzw. własność intelektualna. Bez znaczenia dla uznania konkretnego prawa podmiotowego za prawo majątkowe jest przy tym to, czy ma ono jakąś wartość rynkową. Do praw niemajątkowych zalicza się prawa osobiste i prawa rodzinne niemajątkowe, stanowiące element stosunków między małżonkami, krewnymi, powinowatymi i przysposobionymi. Podkreśla się jednocześnie wzrastającą rolę we współczesnym prawie cywilnym praw niemajątkowych, co jest wynikiem dążenia do wzmocnienia ochrony wartości osobistych człowieka za pomocą instrumentów cywilnoprawnych jako bardziej elastycznych, a przez to skuteczniejszych. Pojawia się także tendencja do uwzględnienia wartości osobistych w obrębie praw majątkowych, co może utrudniać rozróżnienie obu rodzajów praw. Jest to widoczne w odniesieniu do własności intelektualnej, a także w dziedzinie praw korporacyjnych (organizacyjnych) wspólników.

W sprawach zmierzających do zaskarżenia uchwały organu osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej żądanie powoda jest formalnie skierowane przeciwko uchwale, co powoduje, że ocena charakteru takiej sprawy jako majątkowej lub niemajątkowej może opierać się na ocenie majątkowego lub niemajątkowego

charakteru samego uprawnienia do zaskarżenia uchwały w nawiązaniu do charakteru stosunku prawnego, z którego to uprawnienie wynika lub też może odwoływać się do przedmiotu zaskarżonej uchwały, tj. do tego, czy dotyczy on praw albo obowiązków o charakterze majątkowym, czy też o charakterze niemajątkowym.

Wybór – na potrzeby rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego – pierwszego z przedstawionych rozwiązań prowadziłby, ze względu na niemajątkowy charakter uprawnienia do zaskarżenia uchwał, będącego konsekwencją niemajątkowego (a co najmniej mieszanego) charakteru członkostwa w spółdzielni, do ukształtowania jednolitej zasady kwalifikowania spraw o uchylenie, ustalenie nieistnienia lub stwierdzenie nieważności uchwały organu spółdzielni, jako spraw o charakterze niemajątkowym. Trzeba przy tym zauważyć, że reguła ta zastosowana *mutatis mutandis* do zaskarżenia uchwał organów spółek kapitałowych oraz uchwał wspólnot mieszkaniowych mogłaby prowadzić do odmiennego rezultatu, gdyż ze względu na majątkowy charakter stosunku spółki kapitałowej lub członkostwa we wspólnocie mieszkaniowej, wszystkie sprawy zmierzające do zaskarżenia uchwał w tych podmiotach miałyby charakter majątkowy.

Wyborowi takiemu sprzeciwiają się jednak istotne względy skłaniające zarazem do podtrzymania dominującego dotychczas w judykaturze i doktrynie zapatrywania odwołującego się przy ocenie majątkowego albo niemajątkowego charakteru sprawy mającej za przedmiot zaskarżenie uchwały organu spółdzielni (osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej) do majątkowego albo niemajątkowego charakteru praw albo obowiązków będących jej przedmiotem.

Uprawnienie do zaskarżenia uchwały organu spółdzielni jest jedynie instrumentem prawnym mającym służyć ochronie praw członka spółdzielni. Korzystanie z tego uprawnienia nie jest celem samym w sobie, lecz zmierza do ochrony określonych interesów – sytuacji prawnej lub konkretnych praw danego członka spółdzielni (uzasadnienia uchwał Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 100/03 i z dnia 9 grudnia 2005 r., III CZP 111/05). Z tego względu właściwym punktem odniesienia dla oceny charakteru sprawy, w której powód korzysta z takiego uprawnienia, jest przedmiot uchwały, pozwalający na określenie, jakie prawa i interesy – o charakterze majątkowym lub niemajątkowym – podlegają ochronie prawnej w danym postępowaniu. Skutkiem orzeczenia sądowego ma być

ustanie stanu związania skarżącego daną uchwałą lub zaprzestanie jej oddziaływania na sferę jego uprawnień, zatem ochrona prawna jest udzielana nie przez samą eliminację abstrakcyjnie pojmowanej uchwały, lecz uchwały wpływającej w określony sposób na prawa i obowiązki skarżącego, o czym decyduje jej przedmiot. W rezultacie, majątkowy lub niemajątkowy charakter konkretnych praw i obowiązków będących przedmiotem ochrony prawnej jest decydujący dla kwalifikacji sprawy wszczętej przez zaskarżenie uchwały jako sprawy o prawa majątkowe lub niemajątkowe.

Przyjęcie, że o ocenie charakteru prawnego sprawy o uchylenie, ustalenie nieistnienia albo stwierdzenie nieważności uchwały organu spółdzielni decyduje charakter samego uprawnienia do zaskarżenia uchwały, determinowany charakterem stosunku prawnego, z którego to uprawnienie wynika, a nie przedmiot zaskarżonej uchwały prowadziłoby do trudnej do zaakceptowania sytuacji, w której w sposób jednolity musiałyby być oceniane sprawy, zmierzające – przez wyeliminowanie zaskarżonej uchwały – do ochrony różnych praw warunkowanych lub niewarunkowanych względami o charakterze ekonomicznym. Ponadto sprawy, w których zaskarżone zostały uchwały o tym samym lub zbliżonym przedmiocie (np. o odwołanie ze składu członka zarządu), mogłyby być odmiennie kwalifikowane jako sprawy o charakterze majątkowym albo niemajątkowym w zależności od tego, czy zostały podjęte przez organy spółdzielni, ze względu na niemajątkowy, ewentualnie mieszany charakter stosunku członkostwa w spółdzielni, czy też przez zgromadzenia spółek kapitałowych, ze względu na majątkowy charakter stosunku spółki kapitałowej.

Nieuzasadnione jest odwoływanie się przy określaniu charakteru spraw o uchylenie, ustalenie nieistnienia albo stwierdzenie nieważności uchwały organu spółdzielni do regulacji przekazującej jedynie czasowo te sprawy sądom rejonowym jako właściwym w pierwszej instancji, w ramach wyjątku od zasady ustanawiającej właściwość rzeczową sądów wojewódzkich w sprawach o prawa niemajątkowe. Nie ma podstaw, by zmianę art. 17 pkt 1 k.p.c. dokonaną ustawą z dnia 18 kwietnia 1985 r., traktować jako wykładnię „autentyczną” ustawodawcy w zakresie pojęcia „sprawy o prawa niemajątkowe”, gdyż przeczy jej obowiązujące od dnia 30 marca 2004 r., obecne unormowanie art. 17 pkt 4² k.p.c. Stanowisku takiemu sprzeciwia się również przywołany w uzasadnieniu wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego zamiar wyraźnego dopuszczenia skargi kasacyjnej w sprawach o

uchylenie, stwierdzenie nieważności albo ustalenie nieistnienia uchwał organów osób prawnych i jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia, co prowadziłoby do uzgodnienia treści art. 398² § 1 i art. 17 pkt 4² k.p.c., którego wprowadzenie objęte było tym samym projektem.

Co do zasady, nie mogą mieć wpływu na ocenę charakteru sprawy – jako sprawy o prawa majątkowe lub niemajątkowe – ewentualne trudności w ustaleniu wartości przedmiotu sporu (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2005 r., III CZP 111/05). Problem ten mógłby wystąpić przy założeniu, że sprawy o zaskarżenie uchwał organu spółdzielni nie mają jednolitego charakteru, jednak dopiero po ustaleniu majątkowego charakteru konkretnej sprawy. Mogące wyniknąć na tym tle trudności są porównywalne z problemami w określeniu wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, występującymi także w innych kategoriach spraw, których rozwiązywaniu w praktyce orzeczniczej służą miarodajne w tym zakresie regulacje ustawowe (art. 19 i nast., art. 368 § 2 zdanie trzecie i art. 398² § 1 k.p.c.).

Do koncepcji jednolitego charakteru spraw o zaskarżenie uchwał organów spółdzielni nie przekonuje twierdzenie, jakoby konieczność ustalania *ad hoc*, na potrzeby oceny dopuszczalności skargi kasacyjnej, czy dana sprawa o zaskarżenie uchwały organu spółdzielni jest sprawą o prawa majątkowe, miałoby być źródłem „daleko idącej arbitralności” i przez to godzić „w postulat pewności prawa, będący elementem zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji)”. W każdym wypadku, w którym ustawodawca, na potrzeby określonej instytucji procesowej, posługuje się podziałem na sprawy o prawa majątkowe albo prawa niemajątkowe, konieczne jest dokonywanie *ad casum* oceny ich charakteru, chyba że daną kwestię określa wprost ustawodawca, tak jak w przypadku art. 17 pkt 4² k.p.c. Przyjęcie jednolitej dla wszystkich tych spraw reguły, że ich majątkowy lub niemajątkowy charakter, przesądza taki sam charakter praw i obowiązków, których dotyczy zaskarżona uchwała, nie pozwala uznać, że zarówno ocena w tym zakresie, jak i w konsekwencji także ocena dopuszczalności skargi kasacyjnej na podstawie kryterium majątkowego lub niemajątkowego charakteru praw, których dotyczy sprawa mają charakter arbitralny.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.

